

Amikor a budaiak kiátkozták a pápát

AXIV. század első éveinek egyikében különös dolog történt Budán. A budavári alsópapság s a budavári polgárság egyházi átokkal sújtotta a római pápát. A szokatlan eseménynek fordítottja gyakoribb eset volt: Budavár polgársága ekkoriban — alig huszonöt év alatt — már hatodszor állt egyházi átok alatt. Az esemény egyetlen megörökítője Nagy Lajos király nevelőjének, Laczkfi Dénesnek Gestája. Ennek nyomán a XIV. század derekán megírt Képes Krónika így számol be a történetről:

Mit ír a Képes Krónika?

„Ebben az időben prédikátor rendbéli Miklós frater, ostiai bíboros püspök az apostoli szék követeként Magyarországra jött Károly érdekében, néhány napig Budán székelt, majd látva, hogy semmire sem mehet, visszatért a római udvarba, őt választották meg és kenték fel pápává és Benedeknek hívták. Amikor eltávozott, valami okból interdictum alatt hagyta vissza Buda város polgárságát. A szerzetesek és plébánosok persze szigorúan tiszteletben tartották a kiátkozást, mire hitszegő álpapok keltek fel, a népnek istentiszteleteket tartottak s az általános tilalom alá vontaknak kiszolgáltatták az egyházi szentségeket. De a rosszra még veszedelmesebb rosszat halmoztak; összehívták a népet és égő gyertyák mellett nagy hangon kihírdették, hogy Krisztus helytartóját, a pápát, Magyarország összes érsekeit, püspökeit és püspökeit mindközönségesen átok alá vetik. Ez történt Buda városában Petermann bíró idejében, akit Vencel király helyezett be a fogságba vetett László helyébe.”*

Az akkori viszonyok között világraszóló botrány azonban *nem volt egyedülálló eset*. Hozzávetőleg ugyanebben az időben, 1302. február 11-én Szép Fülöp francia király égette meg VIII. Bonifác pápa bulláját a párisi Notre Dame előtt s eretneknek nyilvánította a pápát, Dante nagy ellenfelét.

* Geréb László fordítása.

A budai esemény pontos dátumát *nem rögzítette a krónikás*. Annak megtörténtéről is csak közvetett okleveles emlékek szólnak. A budai pápa-exkommunikálást nemcsak az elmúlt kor történetírása, de már a XIV. századi királyi és érseki kibocsátású oklevelek is kendőzték, mintha csak e cselekménynek még felmentése is szentségtörés lenne.

Az 1307. év májusában megtartott *udvardi zsinat*, amely immáron kilencedszer helyezte egyházi átok alá Budavár polgárait, nem tesz említést a pápa-kiátkozásról. Csupán azt rója fel a budai polgárok és budai papok égrekiáltó bűnűl, hogy Budán — a várost sújtó egyházi fenyegetések ellenére — miséket mondtak és éltek a szentségekkel. Akadt egyházi író — Fraknoi Vilmos — aki magát a budai pápa-kiátkozás tényét is kétségbevonta, noha a Képes Krónika feljegyzése s okleveles emlékeink közvetett adatai *egyértelműen hitelesítik azt*. Régibb történetíróink közül Salamon Ferenc és Marczali Henrik tisztázták az esemény hitelességét. Legutóbb — a Képes Krónika ábrázolásainak társadalomtörténeti feldolgozása során — Berkovits Ilona mutatott rá e „botrány” realitására. De értelmetlen maradna e nélkül az esemény nélkül a budai s az országos köztörténetnek ez a kritikus szakasza is.

Zürzavar III. Endre halála után

A budai pápa-kiátkozás megértéséhez rövid pillantást kell vetnünk az akkori magyarországi és budai viszonyokra. A korszak hangulatát jól tükrözi talán első világi tárgyú versünk, az 1310 körül írt Papok siralma: az alsópapság vádjá Róma ellen.

1301-ben meghalt III. Endre, az utolsó Árpádházi király. A trónnak két igényese van: Árpádházi magyar nagyanyák által két unokatestvér. Egyik az ifjú Anjou Károly, Caroberto, a pápa nápolyi hűbéreseinek családjából. Másik a gyermek Przemyszlida Vencel, III. Vencel cseh és lengyel király fia. Jelölésük két táborra szakítja Magyarországot. VIII.

Bonifác pápa nyomán a magyar klérus s főként a Délvidék oligarchiája Károlyt támogatja. Pártja már III. Endre életében megkezdi I. Károly trónra-juttatásának munkáját. A III. Endre köré csoportosult főnemeseke viszont, az oligarchák elleni harcokban megedződött köznemességgel s az országnak — ekkor és itt — megizmosodó harmadik rendjével, a budavári polgársággal együtt, Anjou Károly ellen, s a cseh—lengyel királyfi mellett foglalnak állást.

Az alig fél évszázada alapított budai castrumnak polgárságát, amely helyrajzi helyzeténél fogva is döntő faktora a rezidencia birtoklásának*, súlyos, gazdasági természetű gondjai teszik az Anjou-ellenes liga szilárd támaszává.

A budai polgárság jogaiért harcol

A tatárjárás után megnépesített budai castrum, amely a XIV. század második feléig a királyi udvarnak és a balparti Pest város ide költöztetett polgárságának közös fészke volt, IV. Béla király halála óta mind elkeseredettebb harcot folytatott a Budát körülvevő egyházi intézményekkel. Ennek a gazdasági háborúnak — lényegében a budai polgárság autonómiára törekvésének — egyes állomásai döntően hozzájárulnak a XIV. század eleji budai és országos eseményekhez, ismeretük pedig e kor megértéséhez. Miből adódott tehát az új főváros szembeszegülése a Buda körüli egyházi intézményekkel, a klérussal, a pápai kúriával, majd meg a VIII. Bonifác-támogatta Anjou-párttal?

Pest 1250 körül Budára telepített németjei új városukban hamarosan kárt vallanak. Noha régi, még balparti városukból hozott privilégiumuk *szabad bírós és papválasztást, szabad piacot és országos vámmentességet* biztosított nekik, ezek a szabadságok Budán, a királlyal közösen lakott városban írott malasztvá válnak. A budai — castrumnak nevezett — várost nem polgári bírák, hanem *királyi rektorok*, vagyis a budai várkapitányok kormányozzák. *Szabad patronátusok* sincs, mert plébániájuknak, a budai főtemplomnak kegyuraságát 1255-ben Béla király leánya, Margit zárdájának, a szigeti dominikánáknak adományozza. De *vámmentességük* is papírforma: a király 1255-ben a szigeti apácáknak adja a budavári piac és vásár vámját is.

És felemeli szavát, majd pásztorbotját Buda polgárai ellen az 1249 óta végleg otthagytott korábbi szék-

városnak, Esztergomnak érseke is. Buda polgársága s az esztergomi érsek közt fellobban a harc: Buda és Esztergom, az új s a régi főváros párbajra kel és megvív a főváros rangjáért. Gazdasági okú háborúság ez, de hamar vallási háború mezét ölti magára.

Az esztergomi érsek a régi fővárosnak minden szerzett jogát érvényesíteni akarja az új főváros polgárságával szemben. Feltámasztja az — útkényszer formájában jelentkező — régi esztergomi áru-megállítójogot. Kemény egyházi fenytésekkel igyekezik Buda polgárait rászorítani arra, hogy az Esztergomot — mint hajdani királyi fővárost — megillető szárazs és vízi vármakat mind a budai kereskedők, mind a Budára igyekvő külföldi kalmárok megfizessék.

De valóságos gazdasági vesztegzárrá fonódik az egyházi intézmények fellépése akkor, amikor a XI. században alapított óbudai káptalan is előáll. A budai Duna teljes vízjogát magáénak vitatja; igényt támaszt a budai Duna-szakasz átkelő és hosszanti hajózásának vámjára. Régi jogokra hivatkozik e káptalan, amelyeket akkor szerzett, amikor Buda várának, új fővárosnak még híre-hamva sem volt.

Kitörési kísérletek a papi gyűrből

Mit jelentettek ezek a követelések a gyakorlatban? Azt, hogy az új főváros kereskedőjét vagy a Budára tartó külföldi kereskedőt, ha szárazon vagy a Dunán árut szállít, Esztergomonál vagy Dorognál az esztergomi érsek vámolja meg, Óbudánál a budai káptalan s végül a budavári Szombatkapuban, majd meg Buda várában — saját piacán — a margitszigeti apácák vámszedője. A budai Duna-szakasz korlátlan vízjogára hivatkozva az óbudai káptalan tiltakozik azellen, hogy a budai polgárok a Szentendrei-sziget és Csepel között malmokat állítsanak. A malmok, panaszuk szerint, elzavarják a bőjtidőben olyan nehezen nélkülözhető halakat. S mindehhez hozzájárul az, hogy a margitszigeti domonkos apácák — alig pár évtized alatt — Dorogtól Ceglédig és Sósokúttól a pesti városfalig valóságos birtokgyűrűt szőttek Buda és alvárosa*, Pest köré. Az apácák mindkét parti és az óbudai prépostság jobbparti birtokai így szinte minden talpalatnyi területet elvontak az új főváros elől; területszerzését megbénították. A szigeti apácabirtok a pesti parton észak felől egészen a mai Vörösmarty-térig, a városfalig terjedt, s a dominikánák elfoglalták Kőbányát is, amelyet pedig a pesti polgárok 1244-ben királyi adományba kaptak. Óbudán a káptalan földszerzése odáig terjedt, hogy 1355-ig még a király is kénytelen volt évi egy arany jelképes

* A budavári királyi rezidencia IV. Béla korától Nagy Lajos koráig a budavári polgárúrosban állt s a Várhegynek a polgárúrosról különálló királyi palotáját csak az Anjou-korban, a XIV. század második felében építették meg. A budai — castrumnak mondott — polgárúros birtoklása tehát egyértelmű volt a budavári királyi kúria, a királyi rezidencia birtoklásával. (Zolnay L.: A budavári királyi szálláshely. Művészettörténeti Értesítő, 1952-1953. évf.)

* A pesti polgárságnak a budai Várhegyre való átköltöztetését (1250) követően Pest annyira elhanyaglott, hogy a XV. század elejéig bírói tisztét az egyik budai esküdtel töltették be s Buda adója harmadát is Pest város fizette: az egykori anya-város így leány-várossá lett.

adót, „Burgrechtet” fizetni saját óbudai kastélyáért az óbudai káptalannak.

IV. Béla személyes tekintélye jóideig kiegyenlítette az alkati ellentmondásokkal kezdődő városfejlődést, de holta után, a központi hatalom meggyengülése idején, nyílt háborúságra vezettek ezek az ellentmondásos jogviszonyok. S attól függően, hogy a klérushoz vagy fővárosa polgárságához hajlott-e a királyi kegy, ingadozó szerencsével folyt e játszma.

A budai polgárok, a budai és a pesti hajósok hol az esztergomi érsek, hol az óbudai káptalan, hol a szigeti apácák vámszedőivel verekszenek: az egyház feje — a Budával ellenérdekű — esztergomi érsek pedig szinte ontja az egyház fenyítő szankcióit Buda polgárai ellen. Az egyház, amely az egyházi vagyon s az egyházat illető jogok feladását szentségárusulásnak tekintti, szívósan ragaszkodik minden szerzett jogához. Kun László ingadozik a budaiak nagy perében. 1279-ben a budai várkapitánnyal s a budai polgárokkal üzeti ki Fülöp pápai legátust és a zsinatot Buda várából. Elismeri a polgárság szabad plébánosválasztását és bíróválasztási jogát, megerősíti országos vámmmentességüket is, de utóbb mindezt visszavonja; ellentétes értelmű jognyilatkozattal a szigeti apácák vámszedési jogát erősíti meg. 1285-ben, amikor a tatárok második, korábbra várt támadása bekövetkezik s a támadás hulláma Budáig elcsap, a budai polgárok a hadbanjáró király feleségének oltalmára sereglenek. Közben a város gazdagsága és tekintélye egyre növekszik. 1250-ben települ ide a *pénzverő kamara*; húsz évre rá a budai márka már országos súlymérték. A királyi kúriát is magában foglaló polgárváros vezető emberei kezébe kerül a kamara irányítása; magatartásuktól függ immár nemcsak a királyi rezidenciának, de a pénzverőháznak birtoklása is.

III. Endre alatt változatlanul dúl a budai polgárok háromfrontos háborúja (az esztergomi érsek, az óbudai káptalan és a szigeti apácák ellen), amihez nemsokára negyedik frontként a *veszprémi püspökség* ellenérdeke járul. III. Endre hiába keresi a kétféle igazság meg nem valósítható aranyhídját. Korában Lodomér esztergomi érsek az ország igazi ura. S mi sem jellemzi jobban a helyzetet, a király és egyház ekkori viszonyát, mint e jámbor uralkodó egyik oklevelének aforizmája: az egyház — földdel való — jutalmazásának csak egy a mértéke, a mértéktelenség. Ekkor esik meg az, hogy a budai polgárok s az esztergomi érsek jogvitájában maga az esztergomi érsek a bíró s a per során az érseki kancellária kissé cinikusan meg is mondja: ha világiak s az egyház jogvitájában a jogforrások esetleg kétértelműek lennének, a jogmagyarázat az egyház érdekét kell hogy keresse.

Ismeretes, hogy az egyházi dézsmát természetben és nem pénzben kellett behajtani. 1295-ben élelmes

budai polgárok s a veszprémi püspök kitalálták a jogszokás megkerülésének egyszerű módját. Prener nevezetű Kuncz ispán fia *Petermann*, a későbbi budai bíró, és bizonyos Morthannak nevezett *Hermann* évi száznegyven márka ezüstért bérbé vették a veszprémi püspök Buda környéki tizedkerületét. Ők borban, terményben dézsmáltak, de a püspök a nagyoösszegű bérleti díjjal mégis készpénzhez jutott. Utóbb e budai nagypolgárok megtagadták a bérösszeg fizetését, s ezért 1301 decemberében Miklós pápai legátus, a későbbi Benedek pápa kiközösítéssel fenyegette őket.

Interdictum és exkommunikáció, ellenkirályok vetelkedése

1301-ben, III. Endre király halálakor végsőkig éleledett a helyzet a budai polgárok s a klérus között. A város ekkor már hatodik ízben állt egyházi fenytés alatt. Ez az egyházi fenytés pedig — azidétt — nem csupán jelképes jelentőségű morális fegyver volt. A szankciók elviselése — épp a budai példa mutatja — korántsem volt könnyű. Az egyházi fenytéssel sújtott területen a pap nem keresztelt, nem esketett, nem temetett; szünetelt az egyházi bíraskodás s a szentségek kiszolgáltatása. A harangok elnémultak, a templomokat bezárták. S, ha mint Buda polgársága is, egy éven belül a megtérés jelét nem adta, a személy, vagy a közösség eretnekké vált: polgárainak többé sem vagyon-, sem életbiztonságát nem védelte az egyház.

Lodomér érsek után (1298) az Anjou-párti Gergely került az esztergomi érseki székre. Őt azonban sem III. Endre, sem Vencel — élve főkegyúri jogával — nem erősítette meg. 1301-ben Gergely érsek és pártja Magyarországra hozza Anjou Károlyt, akit az érsek Esztergomban egy szoborról levett koronával pucsszerűen megkoronáz. Röviddel utóbb Kőszegi Iván elűzi Gergely érseket, elfoglalja Esztergomot, Károlyt pedig visszaszorítja a Délvidékre, majd az Anjou-ellenes liga vezetőivel együtt Budára hozza Vencel cseh és lengyel király fiát, a gyermek Vencelt. Vencelt László néven 1301 nyarán János kalocsai érsek — immár a valódi királyi koronával — megkoronázza. Ezután a király beköltözik a budavári (buda-városi) királyi kúriába.

Így tehát 1301 őszén két királya van Magyarországnak. VIII. Bonifác pápa — a nápolyi Anjouk pártfogója — pillanatig sem tétlen. Már 1301 májusában Magyarországra küldi a domonkosrendi *Bocchino Miklós bíborost*, Ostia püspökét. Célja, hogy Károlyt elfogadtassa, az ifjú Lászlót pedig rábírra a lemondásra s a Prágába való visszatérésre. Miklós bíboros — ki utóbb IX. Benedek néven VIII. Bonifác utóda lett —, az ifjú Vencel jelenlétében Budára zsinatot hív össze;

Anjou-párti agitációja azonban eredménytelen marad. Budáról elmenőben kiátkozással fenyegeti meg Prenner Kunczot, Morthann Hermann és Petermannt — a budai bírót —, majd pedig 1302 májusában Pozsonyból utasítja a budavári és a pesti plébánost, hogy helyezze interdictum alá Buda rectorát és polgárait, ha azok két éves késedelmüket jóvá nem teszik s az óbudai káptalannak járó hajóvámokat meg nem térítik.

Közben I. Károly pártja *fegyveres támadásra* készül Buda ellen. 1302 őszén I. Károly — megkoronázójának, az Esztergomból elűzött Gergely érseknek, a zágrábi, pécsi és bosnyák püspököknek bandériumai-val együtt — rátör Budára s megkísérli annak megvételetét. A Vencel-László védelmére siető főurak csapatai s a budai polgárok igen kemény harcok után elűzik Károly hadait a város falai alól, azonban végig kell nézniök az alvárosok felégetését és azt, hogy Károly lovassága letiporja és kiirtja a budai polgárok féltett buda-környéki szőlleit.

VIII. Bonifác pápa Vencel cseh és lengyel királyt — akinek lengyel trónszerzését már 1300-ban hevesen ellenelte —, fiával, a magyar királlyal együtt megidézi a római kúriába, s midőn azok távolmaradnak, mindkettőjüket egyházi átokkal sújtja.

Ezeknek egybevetésével 1302. év őszére tehetjük Buda kiátkozott polgárainak és a magyarok kiátkozott királyának messzehangzó válaszát, a budai pápa-kiátkozást.

Szép Fülöp megfékeli VIII. Bonifácot

A világtörténet számai messze Budától tovább szövdnek. VIII. Bonifác, a pápai világalom konok hirdetője — Dante szavával : a pástorrá lett farkas, a farizeusok fejedelme —, aki magát isten vikáriusának nevezte, az európai uralkodóknak mind merevebb ellenállásába ütközik. Az angol-skót ügyekbe való avatkozását I. Edward király utasítja el. Vencel cseh király VIII. Bonifác akarata ellenére szerzi meg a lengyel koronát, majd pedig fia számára a magyar trónt. A magyarok látnivalóan mereven szembe szegülnek a pápai akarattal a magyar trón-betöltés kérdésében. S mind ezen felül a pápának nyílt és fegyveres ellenfele támad az — ugyancsak egyházi átokkal sújtott — Szép Fülöp francia király személyében is. Fülöp megnyirbálja a francia püspökök bírói jogkörét s megtiltja a francia pénz külföldre vitelét, vagyis meggátolja a francia egyház vatikáni taksájának kiáramlását. Utóbb, 1302-ben exkommunikáltatja VIII. Bonifácot, a francia egyházat elszakítja a pápától, a pápa bulláját megégetteti, majd a pápa személyes ellenségeire, a Colonnákra támaszkodva 1303 őszén Itáliába tör s 1303. szeptember 7-én Anagniban foglyul ejti a pápát.

Az anagni epizód nagyobb perspektívát ad a magyar és budai eseményeknek is. Amikor Schiarra Colonna fiai és Guillaume de Nogaret, Szép Fülöp alkancellárja az anagni kastélyba behatolnak, emberek — a pápa és utóda, a Budán is járt Niccolo Boccasio szeme láttára — koncolják fel azt a Gergely esztergomi érseket, aki két évvel azelőtt Anjou Károlyt megkoronázta, majd pedig a budai ostromot vezette.

Budai máglyák — 1307

Ismeretes, hogy az ifjú Vencel édesatyja, a cseh király, mivel — az anagni közjáték s a világhatalmi helyzet átmeneti kedvezése ellenére is — magyarországi pozíciói megrendültek, 1304-ben hazavitte Prágába. Hazavittelekor a cseh és lengyel király magával vitte a magyar koronaékszereket és a budai polgárság néhány Anjou-barátsággal gyanúsított főemberét, így *Werner fia László* ispánt is. Két évre rá (1306) az ifjú Vencel s vele a Przemyslidák fiága, Prágában sírba szállt.

Az Anjou-ellenes magyar liga — így Buda polgársága is — 1305/6-ban a leányágon ugyancsak Árpád-házi ivadék Bajor Ottónak trónrajuttatásával kísérli meg helyzetének stabilizálását. 1307-re azonban elfogynak a pártkirályok ; I. Károly maga marad a porondon. Mind erősebb katonai erőre támaszkodik s fokozatosan megnyeri a konzervatív oligarchia jórészét is.

1307-ben a komárommegyei Udvardon összehívott zsinat már I. Károly végleges trónrajuttatását tűzi feladatául. A zsinat ezúttal újból (1279 óta kilencedik alkalommal) egyházi átkot hirdet Buda polgársága, így Petermann bíró (Kunc fia), Márton esküdőt (talán Morthann e. Hermann) és Lajos pap ellen ; a várost szakadárnak nyilvánítja. A zsinat felszabadít mindenkit, hogy a budai polgárokat és papokat elfogja, őket vagyonuktól megfosssa. Azzal, hogy a zsinat negyvennapos bűnbocsánatot hirdet Buda minden támadójának, *valóságos kereszties haddá* nyilvánítja a Buda ellen indulókat. „A gyilkolás ugyan nincs megnevezve — írja Salamon Ferenc, a főváros történetének klasszikusa —, de tiltva sínes. Valamennyi buzgó keresztényen kívül az ország minden haramiája rá volt uszítva Buda városára, mint szabad zsákmányra”.

Az udvari zsinat idején már készen áll Károly király jól időzített haditerve Budavár ellen. A cseh fogságból hazatérő tús, Werner fia László ispán és Csák nembéli János, Vencelnek immár Károlyhoz pártolt egykori híve a terv két kovácsa. 1307. június elejét Buda gyásznapjai közé számíthatja. Kútfont, a Képes Krónika így írja le Buda éjszakai megrohanását :

„Ez után, az események során Werner fia László harmadik esztendőre kiszabadult Vencel király fogásából és Csák fia Jánossal az éjszaka csendjében bement Budára a Szűz Szent Petronella napját követő csütörtökön, a zsidók zsinagógája melletti kapun. Hirtelen megtámadta és megölte azokat a budai polgárokat, akik ellenségei és árulói voltak. Petermann városbíró meztelenül szaladt el, így is alig menekült. E polgárok közül kettőt, Márkus Hermannt és Márton mestert, a tizenkét polgár közül valókat, ló farkára kötve kegyetlenül végighurcoltatta a város terein és utcáin és csontjaikat tűzbe vetette; jószágait elkobozta és birtokába vette. Továbbá ama hitszegő papokat — kezüket lábukat bilincsbe verve — elküldte Tamás esztergomi érseknek. Az érsek börtönbe vetette őket, ott lehették ki szomorú lelküket.”

Libertas Budensium — 1311

Az igazságot szolgáltató idő logikájának maradvány adósa, ha a Képes Krónikának ezt a citátumát tennénk meg írásunk zárókövének.

Ennyire hiábavaló lett volna a XIII—XIV. századi Buda polgárainak küzdelme a főváros rangjáért s a városélet autonómiájáért? Lófarkra köttetés és máglyák füstje lenne e drámai harcok végakkordja? Az ellenkirályok elfogytak s tán Budának — izgága főurak és erőtlén pártkirályok által — cserbenhagyott polgársága maga is vágyott valamiféle konszolidációra. Azonban a békevágy nem volt elegendő ahhoz, hogy feledtesse a máglyákat. A polgárság — gazdasági és társadalmi okú — jogsérelmeit gyökerükben egyáltalán nem orvosolták.

I. Károly 1308. évi országgyűlése, *Fra Gentile* pápai legátus tevékenysége épp csak feltételeit teremtette meg e vágyott konszolidációnak, anélkül hogy azt meg is valósította volna. A királyi rezidenciák közül Óbuda védtelen, Visegrádot, Komáromot Csák Máté tartja kezében. Esztergomot Csák Máté valóságos ostromzár alatt tartja; a Felvidék egészében az oligarchák birodalma.

S 1311-ben a helyzet odáig fajul, hogy Csák Máté

haddal támad a király tartózkodási helyére, Buda várára. A király és ifjú neje a budai városi kúriában vonják meg magukat. Csák Máté bizton számít arra, hogy a budai polgárok — akiknek falai között Gentile szava szerint úgy szorong a királyi pár, mint veréb a kalitkában — élnek a bosszúval s kiszolgáltatják a királyt.

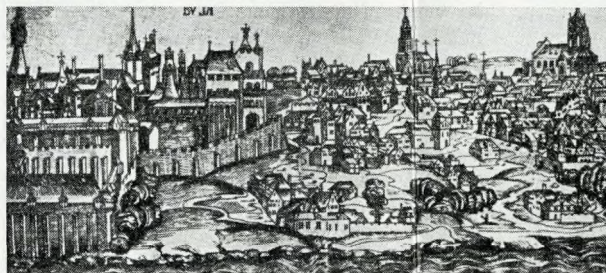
Nemigen csalódhatunk, ha Salamon Ferencsel együtt ezt az 1311. évi budai várostromot tartjuk király és főváros kényszerű megbékélése idejének.

Buda polgárai ezúttal nem szegülnek Károly király ellen. Károly pedig elismeri a város — immár hatvan éven át folytonosan követelt — széleskörű polgári szabadságait. Régibb történetíróink ezzel az eseménnyel hozzák kapcsolatba Buda város autonóm pénzverési jogának megszerzését is.

S az ezt követő idők valóban rendre megoldják Buda középkori fejlődése minden lényeges kérdését. Az esztergomi érsek, az óbudai káptalan, a szigeti apácák megtorpannak az új főváros polgárságának mind szélesebb körű jogai és terjeszkedése előtt. A budavári plébánia felett hamarosan megszűnik a szigeti domonkos apácák kegyurasága. A szabad plébánosválasztás — jövedelmes — joga tehát a régi pesti jog értelmében a polgárságra száll. A király elhatározza, hogy feladja a régi városi királyi rezidenciát, s a városon kívül, a Várhegy déli platóján megkezdi az új királyi palota építését. Ez kihúzza a királyi udvar és a városi polgárság közötti viszályok mérgefogatát is. A rezidencia többé nem kerülhet abba a helyzetbe, hogy területileg a város közepében állván sorsa esetleg a polgárok kényétől függjön. De ugyanez szünteti meg a polgárok egyik legnagyobb sérelmét is; azt ti., hogy a magisztrátus élén polgári bíró helyett királyi várkapitány álljon. A palota kiköltözésével egy időben a várkapitány jogköre a királyi palotára korlátozódik, s a város polgársága maga választhatja *iudexét*.

A *Libertas Budensium*, Buda szabadsága, amelyet a város XIV. századi polgársága büszkén vésett pénzveretére, e hosszú küzdelem gyümölcseként a XIV. századra megvalósul.

ZOLNAI LÁSZLÓ

Buda vára.
Középkori metszet